

BİBLİYOGRAFYA :

Xénophon, *Anabase* (trc. Pierre Chambry), Paris 1933, s. 183, 205; Evliya Çelebi, *Seyahat-nâme*, II, 71; *Kâmûsü'l-a'lâm*, II, 1190; Cuinet, IV, 404, 517; Lutfî, *Târih*, I, 54; Danişmend, *Kronoloji*, I, 118, 290-291; Uzunçarşılı, *Merkez-Bahriye* (1984), s. 447, 450, 452, 506; Kemal Samancıoğlu, *Bartın Belediyesi ve Tarihçesi*, Bartın 1954; Semavi Eyice, *Küçük Amasra Tarihi ve Eski Eserleri Kılavuzu*, Ankara 1965, s. 11, 13, 16, 18, 27, 29, 54, 55, 56; Erkan Aşçıoğlu, *İktisadi ve Sosyal Yönleriyle Bartın*, İstanbul 1970; a.mlf., *Bartın*, Ankara 1984; Ali İhsan Gençer, *Bahriye'de Yapılan İslahat Hareketleri ve Bahriye Nezaretinin Kuruluşu (1789-1867)*, İstanbul 1985, s. 54, 100, 106; Necdet Sakaoğlu, *Amasra'nın Üç Bin Yılı*, İstanbul 1987, s. 102-105, 107-108, 124, 128, 144; Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi*, Ankara 1988, s. 83; Talat Mümtaz Yaman, "Cihannüma'nın İlâveli Bir Nüshası", *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, XV, Ankara 1940, s. 219; Cengiz Orhonlu, "XVIII. Yüzyılda Osmanlılarda Coğrafya ve Bartınlı İbrahim Hamdi'nin Atlas'ı", *TD*, sy. 19 (1964), s. 115-140; Ali Dinçol, "Hititler", *Anadolu Uygartıkları Ansiklopedisi*, İstanbul 1982, I, 19.

METİN TUNCEL

BARTLETT, William Henry

(1809-1854)

Miss Pardoe'nin

İstanbul hakkındaki eserini resimleyen İngiliz ressamı.

26 Mart 1809'da Kentish Town'da dünyaya geldi. Manzara ressamı olarak yetişen Bartlett ilk resimlerini 1831-1833 yıllarında Londra'da Kraliyet Akademisi'nde sergiledi. J. Britton'un *Picturesque Antiquities of English Cities* adlı kitabı için desen çizmesi üzerine sevilen ve eserleri aranılan bir kitap ressamı olarak tanındı. Bu sebeple kendisinden Doğu ülkeleriyle Amerika hakkında yazılan bazı kitapları resimlendirmesi istendiği için altısı Yakındoğu'da olmak üzere birçok seyahat yaptı. Gerek Yakındoğu'da gerekse Amerika'da çizdiği resimler çelik gravür halinde hakkedilerek bu ülkelere dair kitaplarda yayımlandı. Metnini J. Carne'in yazdığı *Syria, the Holy Land, Asia Minor...* (London 1836) adlı kitabın resimlerini de W. Purser ile birlikte hazırladı. Daha sonra aynı kitabın birkaç levhası *Sacred Places. A series of ten Views in the Holy Land* başlığı ile yirmi dört sayfalık bir metinle birlikte Londra'da tekrar basılmıştır. Amerika ile ilgili resimleri H. A. Payne tarafından hakkedilerek N. B. Willis'in bu ülkeye dair kitabında yayımlandı (Almanca *Das Malerische und romantische Nordamerika*, trc. Süsemihl, Leipzig 1840).

William Henry Bartlett'in XIX. yüzyılın ikinci yarısında Top-hane'yi gösteren bir gravürü (J. Pardoe, *The Beauties of the Bosphorus*, Londra 1839, s. 72)

Bartlett başka ressamlarla birlikte G. N. Wright'in *The Rhine, Italy and Greece* adlı kitabını da resimlemiştir. Bartlett'in kaleminden çıkan pek çok resim çelik gravür tekniğinde işlenerek kendi imzası ile basılan şu eserlerde bulunmaktadır: *Walks about the City and Environs of Jerusalem* (1844); *Forty Days in the Desert or A Journey from Cairo to Mount Sinai and Petra* (1846); *The Nile Boat* (1849); *The Overland Route* (1850); *Footsteps of Our Lord* (1851); *Pictures from Sicily* (1852); *The Pilgrim Fathers* (1853).

Bartlett'in Türkiye'deki şöhreti, metni Miss Julia Pardoe tarafından yazılan İstanbul hakkındaki kitabın resimlerinden dolayıdır. Bartlett 1835'te İstanbul'a gelerek bu resimleri yerinde hazırlamıştı. Kitap 1839'da Londra'da *The Beauties of the Bosphorus* adıyla yayımlanmış ve başka dillere de çevrilmiştir. Çok beğenilen ve resimleri sonraki yayımlarda devamlı iktibas edilen bu 184 sayfalık ve bazan iki cilt halinde rastlanan kitabın içinde Bartlett'in seksen yedi levha halinde çeliğe hakkedilerek basılmış gravürleri bulunmaktadır. Bu gravürler gerek bazı binaların XIX. yüzyılın başlarındaki durumlarını, gerekse İstanbul'un manzarasını ve halkını göstermesi bakımından bugün belge olarak kullanılmaktadır. Bunların bazılarındaki küçük nisbet bozukluklarının ressamın mı yoksa hakkâkin mi hatası olduğu anlaşılamamaktadır. Gerçeği oldukça iyi aksettiren bu romantik resimlerin artık çok değişmiş manzaraların eski görüntülerini ebedileştirdikleri söylenebilir. Bartlett'in Miss Pardoe'nun kitabını süsleyen seksen yedi resmi değişik hakkâkler tarafından işlendiklerinden aralarında kalite farkları olmuştur. J. Carter, J. C. Varrall, H. Griffiths, J. Brandard, J. C. Bentley, W. Wallis, G. Richardson, S. Fisher, B. Adlard, J. T. Willmore, J. Conser, S. Bradshaw adlarındaki hakkâkler herhalde İstanbul'u görmediklerinden Bartlett'in orijinal resimlerini bazı değişikliklerle işlemişlerdir. Halbuki Bartlett'in İstanbul'u iyi dolaydığı ve rahat çalıştığı, Topkapı Sarayı avlularından yaptığı resimlerden anlaşılmaktadır.

Bartlett Malta'dan Marsilya'ya giderken 13 Eylül 1854'te gemide ölmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

W. Beattie, *Brief Memoir of the Late W. H. Bartlett*, London 1855; U. Thieme – F. Becker, *Künstlerlexikon*, Leipzig 1908 – Zwickau 1957, II, 554; H. Bowen, *Contributions to Turkish Studies*, London 1945, s. 38; M. E. Earl, *William Henry Bartlett and his Imitators*, New York 1966; A. M. Ross, *William Henry Bartlett, Artist, Author and Traveller*, Toronto-Buffalo 1973; E. Barteaux, "W. H. Bartlett of 'Bartlett' Prints", *Dalhousie Review*, XXIV, London 1945, s. 424-437; *ABr.*, III, 363.

SEMAVİ EYİCE

BÂRÛD

(bk. BARUT).

BÂRÛDÎ, Mahmud Sâmî Paşa

(محمود سامی باشا البارودی)

Mahmûd Sâmî b. Hasen

Hüsni Bek el-Bârûdî

(1839-1904)

Mısırlı şair ve devlet adamı.

Memlûklü Sultanı Baybars'ın kardeşi Nevrûz Atebegî'nin soyundan gelen Çerkez asıllı Bârûdî, varlıklı bir ailenin çocuğu olarak Kahire'de doğdu. Bârûdî nisbesini Aşağı Mısır'da İtâyü'l-Bârûd adlı küçük bir kasabaya nisbetle veya dedelerinden birinin barut ticareti yapmış olması sebebiyle almıştır. Bârûdî yedi yaşında iken bir topçu albayı olan babasını kaybetti. İlkokulu bitirince askerî mektebe girdi ve on altı yaşında oradan mezun olduktan sonra şiirle meşgul olmaya başladı; şair ve ediplerin sohbetlerine katıldı. Arap şiirini kaynaklarından araştırıp öğrenmek için Hasan el-Marsafî'den Arap dili ve edebiyatı dersleri aldı. Daha sonra İstanbul'da Mısır hariciyesinde sekreter olarak çalıştı. Bu arada Türkçe ve Farsça'yı öğrendi. İstanbul kütüphanelerinde bulunan birçok Arapça divan ve şiir mecmuasını gördü.